

priopćenja

PAVLOV LIK, STIL I POIMANJE MINISTERIJA

– XXXIV Colloquium biblicum Lovaniense 27–29. 8. 1984. –

Katoličko sveučilište u Louvainu (Belgija) organizira već 34 godine na koncu kolovoza godišnji simpozij za bibličare na brižno odabranu okvirnu temu iz Starog i Novog zavjeta. Tema ovogodišnjeg simpozija bila je: *L'apôtre Paul – Personalité, style, conception du ministère* (Apostol Pavao – lik, stil i poimanje ministerija). Okvirnu temu odabire uži odbor bibličara na luvenskom teološkom fakultetu; zatim jednomu od stručnjaka za tu tematiku povjeravaju da je razradi i potraži prikladne predavače među katoličkim i nekatoličkim stručnjacima. Službu predsjednika dobio je za ovaj susret prof. dr Albert Vanhoye s Papinskog biblijskog instituta u Rimu (koji je nedavno imenovan rektorom Instituta). On je predsjedao plenarnim sjednicama, vodio diskusiju, organizirao rad seminara i kratka saopćenja.

PAVLOV LIK PO 1–2. KOR I RIM

Predavači su u istraživanju Pavlova stila, osobnosti i poimanja ministerija polazili od strogo pavlovskih poslanica u sklopu „corpus paulinum”. Uvodno predavanje držao je A. Vanhoye: „Pavlova osobnost i egzegeza Pavlovih poslanica”. Upriličilo su mu bili tekstovi 1. Sol 1,4; Gal 4, 17–20 te odabrani odlomci 1–2. Kor i Rim. Osobito je upozorio kolege na opasnost unaprijed stvorenih kalupa po kojima bi trebale teći formulacije i misli u poslanicama. Naginjući francuskoj bibličarskoj struji u pitanju autorstva Kol-Ef ustvrdio je da Pavao u Ef nije drukčiji od Pavla u strogo pavlovskim poslanicama. Potaknuo je na daljnje proučavanje Pavlova lika jer to pomaže razumijevanju njegovih poslanica: poznavanje Pavla uvod je u poznavanje Krista.

Isusovac J. Lambrecht s Luvenskog sveučilišta govorio je o pojmu *nekrosis* (patnje) u vezi s apostolovim ministerijem po 2. Kor 4, 7–15. Kad Pavao kaže da vršeci službu evangelizatora u svojem tijelu nosi *nekrosis* Isusovu, onda misli na osobno sjedinjenje s Kristom i očitovanje Krista po njegovu djelovanju u kojem su žrtve neizbježive. Nevolje u ministeriju očituju da služiteljeva snaga ne dolazi od njega nego od Boga: „Isusovo već dogođeno uskrsnuće i Pavlovo buduće uskrsnuće

pomažu apostolu da nastavlja u svojem zvanju unatoč mnogim poteškoćama. Sadašnjim proživljavanjem Isusova života on anticipira svoje buduće uskrsnuće.”

W. Schrage iz Bonna, autor komentara 1. Kor u nizu EKK, priredio je predavanje: „Pavlova apostolska služba po 1. Kor 4,14–17”. Luvenski profesor J. Giblett govorio je o „Apostolovoj slavi i patnji po 2. Kor”. R. Penna s Laterana u Rimu obradio je temu: „Razvoj u Pavlovu stavu prema Židovima” poredavši kronološki tekstove 1. Sol 2,14–16; 1. Kor 1,22–24 i 9,20sl; 2. Kor 10–13; Fil 3; 2. Kor 1–9; Gal 3–4; Rim. Ako prihvatimo takav redosljed Pavlovihi tekstova, izlazi da na početku djelovanja i pisanja uz put spominje Židove kao one koji ometaju proklamiranje Isusa za Krista; tek u Rim Pavao se detaljno bavi pitanjem spasenja Židova koji definitivno odbijaju vjeru u Isusa. M. Rese iz Munstera govorio je o „Spasenju Židova po Rim 11”. Iz 11,1–10 izveo je da postojanje Crkve sastavljene od većine obraćenih pogana pokazuje kako Bog nije odbacio Izrael, a iz 11,11–27 kako je upravo otvrdnuće Izraela bilo prilika za misijsko djelovanje među poganima. Na kraju je ustvrdio: „Za razliku od većine komentatora, koji pretpostavljaju da se po Pavlu spasenje postiže jedino po Kristu, ja nisam sasvim siguran da bi to bila Pavlova misao ovdje. Ovog trenutka vodi se rasprava o ‘posebnom putu’ spasenja za većinu nevjernih i otvrdnutih Izraelaca. U vezi s time jedno mi izgleda sigurno: čim Pavao spominje vrijeme spasenja većine otvrdnutih Izraelaca, svakako misli na ‘posebni put’ za njih, bez obzira kako u pojedinostima zamišlja takav put.”

H.D. Betz s jednog nekatoličkog sveučilišta u Chicagu obradio je usku povezanost retorike i teologije u 1–2. Kor uspoređujući Pavlove tekstove s grčkim i Ciceronovim pravilima o govorništvu. Posebno se zaustavio na izrazu *logos kai gnōsis* u 1. Kor 1,5 gdje Pavao zahvaljuje Bogu za brojne karizme među Korinćanima. U 1. Kor 1,18–31 primjenjuje Pavao nauku o opravdanju po vjeri na pojmove logosa i sofije. U 1. Kor 2,1–16 Pavao se služi retorikom uvjeravanja i dokazivanja kakva postoji kod profanihi govornika njegova vremena. U 3,1–23 ispituje pojam *gnōsis* iako sam izraz ne spominje. Oslanjajući se na retorska uvjeravanja poznata Korinćanima, Pavao u cijeloj 1. Kor traži ravnotežu između rječitosti, znanja i prakse koja jedina može voditi do Božje mudrosti. Odlomak 2. Kor 2,14–6,13 predavač naziva prvom apologijom i na temelju njega pretpostavlja da su Korinćani prihvatili apostolov nauku iz ranijih poslanica. Nešto iz općeg zaključka: „Korinćanski kritičari Pavla, kojima ne znamo ni imena ni cjelovitih stavova, ostavili su nam važnu baštinu. Da nisu tako izravno i hrabro iznijeli pitanje, Pavao ne bi bio potaknut na raspravljanje, a tad ne bismo imali njegovih misli o odnosu retorike i teologije. Krivo je govoriti o Pavlovim protivnicima samo kao o hereticima i sijačima nereda. Oni su morali biti različiti po sastavu, od nekih sasvim neodgovornih pojedinaca do vjernika s ugledom i dobrim ponašanjem. Ovi posljednji postavljali su pitanja gdje su im se nametala te inzistirali na odgovorima koji djeluju teološki uvjerljivo. Nisu se bojali Pavlova autoriteta čak ni onda kad im je prijeto.”

J. N. Aletti, francuski isusovac koji predaje na Biblijskom institutu u Rimu, govorio je o „Teoriji i praksi Pavlova apostolskog autoriteta”. Temeljni tekstovi bili su mu 1. Kor 9,1–13 te Rim 13 iz kojih izlazi da je Evanđelje vrhunski autoritet, a Pavao traži poslušnost ukoliko je opunomoćen za naviještanje evanđelja i osnivanje

zajednica. U moralnim pitanjima Pavao traži posluš ukoliko je autentični tumač evanđelja koje sam živi.

W. Wuelner s američkog sveučilišta u Berkeleyju, Kalifornija, obradio je temu: „Pavao kao pastir – funkcija retorskih pitanja u Prvoj Korinćanima”. Obradio je retorski aspekt Pavlova izlaganja u 1. Kor te pokazao da apostol nastupa kao retor, odgojitelj i čak političar, a sve mu to služi da pastirski vodi zajednicu koju je evangelizirao. Istaknuo je važnost retorike za egzegezu NZ.

Luvenski profesor J. Ponthot govorio je o „Kultnom značenju Pavlova ministrija po Rim 15,16” te otkrio da apostol prvenstveno misli na okupljanje crkve kao novog Izraela koji Boga ispravno časti i o njemu svjedoči. Tu je naglašena Crkva kao svećenički narod Božji, a ne prvenstveno apostol kao služitelj kulta.

F. Neiryneck s Luvenskog sveučilišta, stručnjak za Marka i Isusove logije u sinopticima, govorio je o citatima Isusovih riječi kod Pavla. U Rim 12–14 ima dosta aluzija na Isusov nauk, kako ga bilježe Mt, Mk i Lk, ali je najbliža formulacija iz Rim 12,14.17 koja podsjeća na govor na gori. Slično Rim 13,7 podsjeća na Mt 22,21 i paral. U 1. Kor 7,10–11 zabrana rastave braka vjernika navedena je kao Gospodinova zapovijed, a u 11,23–25 navedene su Isusove riječi nad kruhom i vinom. Na kraju je zaključio: „Ne može se dokazati da je Pavao poznavao Q ili zbirku izreka koja je postojala prije Q (to jest zbirku koja još nije bila isprepletana s drugom građom). Zbog malobrojnosti i nepreciznosti mogućih aluzija te njihove prisutnosti u parenetskim odsjecima, nije sigurno da li ih je Pavao upotrebljavao kao Isusove izreke.” Ustanova posljednje večere jest liturgijska tradicija i Pavao ne pokazuje trag poznavanja već oblikovane građe iz Evanđelja.

M. Carrez, nekatolički egzeget iz Pariza, obradio je temu: „Pavao pred kristološkom zbiljom i razdijeljenom Crkvom po 2. Kor 10–13”. Istražio je najprije lik apostola po napadima raznorodnih protivnika u Korintu, zatim devet svojstava korinćanskih protivnika te ustanovio da oni ne osporavaju samo Pavlov način djelovanja nego i samu zbiljnost Krista. Pavao odgovara ističući usku povezanost svojeg apostolata s otajstvom Krista i pokazujući da se tim više očituje Kristova snaga što je on slabiji kao čovjek i vjerovjesnik: „Utemeljitelj zajednice prezentira i reproducira Krista koji u njemu živi i govori te po njemu djeluje (2,14–16; 10,12–18). To mu daje nadu u djelovanju: ako je Krist od njega, farizeja i progonitelja, učinio apostola, zašto ne bi spasio one koji srljaju u propast.”

K. Kertelge iz Münstera govorio je o „Ulozi poglavarске službe u Pavlovoj ekleziologiji”. Oslanjajući se na rezultate istraživanja J. Hainza i W. Klaibera, istaknuo je da kod Pavla postoji samo implicitna ekleziologija jer u strogo pavlovskim poslanicama imamo upute pojedinim mjesnim zajednicama. Strukturalni element Pavlove ekleziologije jest njegov apostolski ministrija, a nauk o opravdanju bilo bi teološko središte Pavlove misli o Crkvi. Božjim pozivom na opravdanje po vjeri u Krista nastaje Crkva kao područje „novog stvora”. Primarni autoritet u Crkvi jest Evanđelje, a sukcesija u službi vidljivih poglavara izraz je kontinuiteta. 1. Kor 12 jest glavni Pavlov tekst za različite službe u Crkvi. Predavač je istaknuo da je Luther u tumačenju crkvenih služba „ne samo odstupio nego i otpao od Pavla”.

KRATKA SAOPĆENJA NA SIMPOZIJU

Organizatori su godinu dana unaprijed oglasili da uz službeno uplanirana predavanja prihvaćaju i kratka saopćenja u trajanju do 15 minuta koja valja na vrijeme najaviti. Ovakvih predavača najavilo se 14, pa su saopćenja tekla u tri paralelne grupe, a sudionici su se odlučivali za grupu koja ih tematski zanima.

Slušao sam saopćenja treće grupe. U njoj je C.M. Tuckett iz Manchestera govorio o „Deuteronomiju 21,23 i Pavlovu obraćenju”. Taj tekst o prokletstvu onoga tko visi na drvetu Pavao citira u Gal 3,13. To „prokletstvo” dignuto je Kristovom smrću na križu. Obraćenje je središnja tema Pavlove teologije koja je prvenstveno soteriologija, ali nužno vodi u kristologiju. Druga je nastupila laikinja, doktorantica iz Rima, G. Berenyi: „Da li je Gal 2,20 predpavlovska tradicija ili Pavlov tekst?” Protiv W. Kramera i K. Wengsta ona je pomoću lingvističke i stilske analize dokazala da je to Pavlov tekst.

J. H. Roberts iz Pretorije govorio je o „Pavlovim prijelazima od uvoda na glavni dio poslanice”. Ti prijelazi građeni su po shemi: završetak zahvale, formula upozorenja ili informacije o nečemu, doksologija, izraz radosti ili čuđenja, molba ili zahtjev na početku glavnog dijela poslanice. On vidi jasan prijelaz iz zahvalo-molitvenog uvoda na korpus poslanice u 1–2. Kor, Fil. 1. Sol od strogo pavlovskih te u Ef, Kol 1–2. Tim od deuteropavlovskih. Ti prijelazi građeni su po određenoj literarnoj tehnici. A.J.M. Wedderburn sa škotskog sveučilišta St. Andrews iznio je „Neke napomene o Pavlovoj uporabi formule 'u Kristu' i 's Kristom'”. Formula nije ustaljena i nema uvijek isti smisao. Posebno se zadržao na Gal 3,8.9.14 gdje vidi instrumentalno-kauzalni smisao: vjernici nešto čine u Kristu ili na njima bi-va učinjeno.

Amerikanac C.J. Roetzel govorio je o izrazu *theodidaktos* u 1. Sol 4,9–11. Dok velik dio komentatora ovdje vidi helenističku pozadinu, on odlomak veže uz 1. Sol 4,3 i vidi židovsku pozadinu na liniji Filona. Filon govori da su Izak, Mojsije i proroci bili *autodidaktos*, poučeni od Boga, neovisno od vremena i svojih naravnih sposobnosti. Ono što je izraz *autodidaktos* označavao Židovima dijaspore Pavao je izrazio izrazom *theodidaktos* koji je sam skovao.

U prvoj grupi iznesena su 4 saopćenja. A.B. du Toit iz Pretorije govorio je o nekim svojstvima Pavlova stila u Rim. W.R. Farmer iz Dallasa proradio je lik Onezima sa stanovišta Pavlove metode djelovanja u Aziji. J.C. O'Neill iz Cambridgea obradio je 1. Kor 7,14 sa stanovišta kršćavanja male djece. Rumunj V. Peterca, koji je profesor na jednoj katoličkoj bogosloviji u Rumunjskoj govorio je o humanizmu sv. Pavla u njegovu pastoralnom djelovanju. U drugoj grupi N. Walter iz Naumburga govorio je o protivnicima Pavlovog kršćanstva iz Gal. G. Dautzenberg iz Giesse-na obradio je Pavlov obrambeni prikaz vlastitog zvanja u 2. Kor 2,14–7,4 te zaključio: „Apostol želi položiti pred zajednicom ispovijest. U središtu te ispovijesti nije apostolska služba, nego moćno djelovanje Boga u njegovom apostolu (1,3–11: 4,7–15; 6,9–10), što može postati izričaj hvale Bogu za ono što je izveo na apostolu i po apostolu.” W. Radl iz Düsseldorfa usporedio je Pavlove tekstove o bezuspješnom apostolskom djelovanju (1. Kor 15,10.14.58; 2. Kor 6,1.2; Gal 1,15.16;

Rim 10, 20.21; 15,20.21) s Iz 49,1–9 i Jer 1,4–5 sa stanovišta teologije o Slugi Jahvinom. W. Kirchschräger iz Luzerna govorio je o nastanku i porijeklu Gal 1,4. Pravoslavni bibličar P. Vassiliadis iz Soluna govorio je o križu kao središtu Pavlove soteriologije i apostolskog ministerija.

SEMINARSKJE GRUPE

U dva dana, u trajanju po sat i pol, radile su 4 seminarske grupe. Prvu je predvodio luvenski profesor J. Delobel i ona se bavila ulogom žena u Crkvi po 1. Kor 11,2-16 i 14,33b–36, ali i u drugim tekstovima pavlovskih i deuteropavlovskih poslanica. Drugu je vodio B. Standaet iz Bruggesa i ona je ispitivala odjek starinskih retoričkih pravila u Pavlovim poslanicama. Treću je vodio anglikanac C.K. Barrett iz Durhama i ona je ispitivala Pavlove motive o krivoj i ispravnoj samohvali (*kauhesis, kauhaomai*). Četvrtu je vodio frankfurtski egzeget N. Baumert i ona je ispitivala odnos služba i karizama kod Pavla. Sudjelovao sam u radu treće grupe. Predvoditelj seminara iznio je najprije leksičke elemente u onim riječima, zatim pokazao dva smjera tumačenja. Jedan je psihološki i najizrazitiji mu je zastupnik britanski bibličar C.H. Dodd u jednoj studiji iz 1953. godine. Drugi je strogo teološki i najizrazitiji mu je zastupnik R. Bultmann u članku u *ThWNT III*. Prvog dana rada grupa se bavila psihološkim pristupom, a drugog teološkim. Za razliku od Židova koji su se dičili obdržavanjem Tore i Grka koji su se hvalili sportskim, ratničkim i govorničkim svojstvima, Pavao ima svoju teologiju bolesne i zdrave hvale.

Na kraju je predsjednik simpozija svima zahvalio na sudjelovanju te sažeo rad seminarskih grupa kako su dostavili zapisničari. Najavio je da će tema slijedećeg simpozija biti Ezekielova knjiga, a održat će se 27,28. i 29. kolovoza 1985. u Lovainu. Na ovogodišnjem simpoziju sudjelovale su 134 osobe; većinom bibličari, ali je bilo i župnika i studenata teologije.

M. Zovkić